

www.ruimtevoorklimaat.nl/case08

Oude binnensteden kampen steeds vaker met wateroverlast. Herstel van het historische watersysteem, zoals in Gouda, kan een oplossing zijn.

klimaatthema **Adaptatie: wateroverlast en waterkwaliteit**
locatie **Binnenstad Gouda**
schaal **Stad**
doelgroep **Beleidsmedewerkers gemeente en waterschap, ondernemers**
tijdlijn **2004-2009**
contact **Marjo van Loon** marjo.vanloon@gouda.nl

- 5** Een gedeelde belangstelling van partners, bijvoorbeeld de historie van de binnenstad, vergroot de daadkracht, verbetert de samenwerking en de bereidheid bij te dragen
- 7** Zoek in de communicatie naar zaken die de bewoners persoonlijk en positief raken. Deze zijn niet altijd hetzelfde als de doelstelling van het project



CASE 08

Gouda's geheime onderwaterwereld

Gedeeld verleden maakt bewoners en organisaties warm voor ingreep in hartje binnenstad

door Marjo van Loon

Wateroverlast en waterkwaliteit vormen een probleem voor oude binnensteden in Nederland. Gemeenten zoeken naar oplossingen. Het project Hollandse Waterstad onderzoekt in Gouda of het in ere herstellen van het historische watersysteem een deel van die oplossing kan zijn. Kan dit de spons zijn die het overtollige water in binnensteden kan opzuigen?

De historische waterstructuur in de oude binnensteden is het resultaat van een eeuwenlang proces van trial and error. Dat zorgde voor een evenwichtige waterhuishouding. De laatste decennia is daar wat al te gemakkelijk mee omgesprongen. Toen in de tweede helft van de vorige eeuw grachten gedempt werden en de kleine watergangen werden overkluisd of opgeheven, had dat op dat moment grote voordelen. De grachten en zijlen waren enorm vervuild en bovendien hadden binnensteden behoefte aan parkeerplaatsen. Scheepvaart was vaak nauwelijks meer aan de orde, dus waarom dat oude water blijven behouden? Dat daarmee ook het subtiele eeuwenoude evenwicht uit balans kon raken, had men zich niet gerealiseerd. Veelvuldig wateroverlast in binnensteden was het gevolg.

De aanpak

In het project Hollandse Waterstad (2004-2009) is onderzocht welke rol de historische waterstructuur van Gouda kan spelen in het moderne waterbeheer en voor de economie. De historische structuur is deels verdwenen maar herstelbaar. Dit kan waterberging en verbetering van de waterkwaliteit opleveren. Bovendien krijgt het historische systeem een rol in het toerisme; een belangrijke economische activiteit voor Gouda. Omdat het gaat om ingrepen in het hart van de stad, wilde de gemeente bewoners en andere belanghebbenden intensief bij het project betrekken. Er is daarom veel aandacht uitgegaan naar samenwerking en communicatie met bewoners.

De historische waterstructuur ligt verborgen in het oudste deel van de binnenstad of in woonwijken daar omheen. Het zijn kleine speldenprikken in het stedelijk landschap: nauwelijks merkbaar maar wel aanwezig voor wie er gevoelig voor is.

Het in ere herstelde Reeuwijks Verlaat. Foto: Marjo van Loon.



Het project werd de 'Intieme Vaarwegen' genoemd en ook de communicatie gebeurde op een 'intieme manier'. Toen in het hartje van de stad een tot dan toe verborgen watergang weer toegankelijk werd gemaakt, organiseerde het projectteam een voorlichtingsavond in het naastgelegen restaurant. Omwonenden zijn niet per brief uitgenodigd, maar persoonlijk door aan te bellen en het gesprek aan te gaan. Het project kreeg een gezicht, de gemeente was iemand.

De historische waarde bleek de grootste troef. De communicatie ging niet over verkeeroverlast, klimaat- en waterproblemen of instortingsgevaar, maar over de bijzondere restauratie. Om het geheel kracht bij te zetten is de restauratie gedurende een bepaalde periode toegankelijk gemaakt voor publiek. Het was eenmalig en absoluut uniek om de droog gezette middeleeuwse watergang te bekijken. Omwonenden, bewoners van Gouda en omgeving konden gratis een wandeling maken door de onderdoorgang. Voor de samenwerkende partijen binnen Hollandse Waterstad was het een mogelijkheid om een bijzonder aspect van hun eigen vakgebied te beleven. Cultuurhistorici konden de middeleeuwse watergang onderzoeken en het waterschap kon het watersysteem van binnenuit bekijken. De toeristische sector maakte een bijzonder arrangement voor bezoekers, de historische vereniging kon een uniek stukje van de stadsgeschiedenis zien en kreeg de gelegenheid voor archeologische opgravingen. Het bleek een groot succes. Er zijn maar liefst 16.000 bezoekers geweest.

De restauratie van het Reeuwijks Verlaat, een uniek driewegsluisje met twee uitgangen, verliep op een soortgelijke manier.

De gemeente organiseerde een informatieavond met als hoogtepunt een lezing over de unieke geschiedenis van het poldergebied en de sluis. Tijdens deze avond bleek dat de buurt de sluis niet alleen maar wilde opknappen, maar in oorspronkelijke staat wilde terugbrengen. Dat bleek mogelijk, de sluis kreeg de monumentenstatus en zowel de gemeente Gouda als het hoogheemraadschap van Rijnland wilden financieel bijdragen. In april 2010 kon de laatste sluiswachter de sluis officieel openen. Omdat de sluis een rol speelt in de geschiedenis van de hele familie van de sluiswachter werd daar direct een familiedag aan gekoppeld: persoonlijker kan haast niet.

Detail kaart historische watersysteem Gouda (1650). Schepen konden met geheven mast de stad in varen. Blaeu 1650 Gouwe en Haven.



De samenwerking

Voor Hollandse Waterstad is een consortium opgericht met vertegenwoordigers van alle organisaties die belang hadden bij het project: de gemeente Gouda, Het Zuid Hollandse Bureau voor Toerisme, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, het hoogheemraadschap van Rijnland, en Historische Vereniging Die Goude. Allemaal partijen met verschillende belangen, werkwijzen en opvattingen die soms tot wrijvingen leidden. Gedurende het traject bleek het besef van de historische waarde alle partijen echter te verbinden. Rijnland betaalde mee omdat zij zich er positief mee kon profileren en de toeristische sector kon een nieuwe doelgroep benaderen.

Het eindresultaat

Het onderzoek wees uit dat het openmaken van grachten in de binnenstad niet direct zou leiden tot meer waterberging. Wel bleek dat door het herstel van de kleinere waterwegen de doorstroming verbeterde en daarmee de waterkwaliteit. Ook van belang, want bij warmer wordende steden staat ook de waterkwaliteit op het spel. Het experiment met betrekken van burgers en verenigingen leverde inzichten in de manier van communiceren over ingrepen in de historische omgeving. Mensen kregen het gevoel op iets unieks te wonen en zijn trots op het project. Dit gevoel van trots bevorderde ook de samenwerking tussen professionele partijen binnen het project.